

GAMLA MASTHUGGSPÖJKAR 2023

VI GRATULERAR!

GAMLA MASTHUGGSPJOJKARS JUBILARER 2024

95 år

Carlgren Leif 28 mar
Andersson Rune 31 aug
Lundin Rolf 17 okt

90 år

Landgren Jan-Gunnar 26 mar
Carlsson Bengt 4 apr
Svensson Bo 7 jun
Johansson Kent 27 okt
Nicklasson Nils 17 dec

85 år

Larsson Sonny 3 jan
Palm Kent 18 jan
Johansson Sten-Göran 6 feb
Forslind Nils 4 apr
Andersson Leif 17 apr
Tengelin Göran 28 jul
Gustavsson Willy 16 aug
Borgvall Royne 9 okt
Arvidsson Per-Erik 30 nov

Berntson Lars Erik

8 dec

80 år

Olofsson Bo 31 jan
Ohlsson Conny 5 feb
Erlandsson Olle 6 feb
Karlsson Jan 16 feb
Laurholt Berndt 25 feb
Ekström Tommy 19 maj
Linden Morgan 29 jun
Rundgren Hasse 12 jul
Bengtsson Bo 1 aug
Borg Roger 21 aug
Petersson Rolf 21 aug
Vestberg Kjell 1 okt
Geisler Erik 22 okt
Annerback Jan 26 okt
Pettersson Tommy 9 dec
Persson Lars-Erik 18 dec

75 år

Forssander Lars 13 jan

Karlsson Håkan 26 feb
Thäng Lars 13 mar
Lind Lennart 16 mar
Boström Donald 26 apr
Andersson Bengt 3 maj
Jönsson Christer 9 maj
Johansson Lars Håkan 29 maj
Johansson Ragnar 19 sep
Larsson Bengt-Erik 16 nov
Larsson Björn 29 nov
Bengtsson Jandec 30 dec

70 år

Josefsson Dennis 11 jan
Larsson Göran 7 mar

65 år

Mann Stefan 29 maj

60 år

Grönsten Hans 19 maj
Lind Thomas 15 sep

NYA MEDLEMMAR OKT 2022-SEPT 2023

Olle Ebgen Ljungblad, född 1965, Per Mannberg, född 1961,
Lars Forssander, född 1949, Tommy Lindberg, född 1948, Stefan Hallengren, född 1961

AVLIDNA MEDLEMMAR OKT 2022-SEPT 2023

Född	Namn	1944	Kent Jakobsson	1932	Sven Ståhlberg
1943	Sture Krantz	1932	Arne Sandelin	1929	Arne Lindqvist
1932	Stig Hansson	1939	Olle Abrahamsson	1934	Ugo Frantzich
1927	Leif Axelsson	1934	Kenneth Sköld	1937	Liss Olof Petersson

GAMLA MASTHUGGSPÖJKARS TIDNING

Utgivnings av:

2023 FÖRENINGEN GAMLA MASTHUGGSPÖJKAR Årgång 77

Året som gått i korthet

Våra vanliga tisdagsmöten med medlemmarna har "tuffat" på hela året. Efter Coronapandemin har det dock varit färre medlemmar på tisdagarna, och i rullorna, men vi fortsätter med dessa träffar.

Jul i reservatet 2022 samordnades med övriga föreningar i området, och var ett uppskattat inslag.

Reservatets dag 2023 drog ett fåtal besökare som var intresserade av detta. Oturligt nog så var det samma dag som avslutade Göteborgs 400-årsjubileum. Vi tackar flickorna som hjälpte till med bakverk och kaffeservering.

Vissa aktiviteter har utgått på grund av bristande intresse från medlemmarna. Vår tidning sålde dock hyfsat bra och gjorde ett tillskott till ekonomin.

Vår ekonomi är för tillfället inte bra, så vi har sagt upp hyreskontraktet på klubbhuset. Kostnaderna för detta belöper sig på c:a 150 000:-/år, inklusive hyra + el och övriga kringkostnader. Då inkomsterna minskat betydligt, med färre medlemmar, och minskade bidrag från Göteborgs stad ser sig styrelsen nödgad till detta drag. Tyvärr är det negativa siffror för de flesta stadsdelsföreningar, så vi är inte ensamma med detta problem.

På grund av vår ekonomiska situation är också vår tidning annorlunda än vanligt. Vi har måst begränsa sidantalet till tjugo sidor. Vi trycker dessutom bara så många exemplar att den endast räcker till våra medlemmar. Den finns alltså inte längre att köpa på försäljningsställena och delas inte ut till bostadsrättsföreningarna.

Styrelsen tackar för det gångna året och hoppas på ett bättre 2024.

Medlemsavgiften

Medlemsavgiften för 2024 är **300 kr**. Vi vill be er att betala in avgiften senast den sista januari, till Plusgiro 24 05 70-2.

Tryck av tidningen och utskick till medlemmarna kostar mycket pengar. Ett antal medlemmar har inte betalt avgiften på ett eller flera år, men har ändå fått tidningen och andra utskick ett tag. I fortsättningen kommer vi att bli tvungna att avsluta medlemskapet för dem som inte betalar sin medlemsavgift.

Omslagsbilden efter en målning av Roger Nilsfelt

FÖRENINGEN GAMLA MAST- HUGGSPÖJKAR

Postadress:
Allmänna Vägen 8
414 60 Göteborg

Mailadress:
masthuggspojkarna@telia.com

Hemsida:
www.masthuggspojkarna.se

Besöksadress:
Allmänna vägen 8
Telefon exp. 031-24 88 87

Postgiro: 24 05 70 - 2

Lokalen öppen tisdagar
kl 11.00 - 13.00

Obs! Expedition och lokal
stängda juni - augusti

Föreningen Gamla Masthuggspojkar 2023

Ordförande:	Claes-Göran Olsson, Orkestergatan 17	0707-72 51 29
Kassör	Lennart Ekström, Sankt Pauligatan 18A	0705-59 54 05
Sekreterare	Lars Bogren, Turkosgatan 41	0705-62 88 13
Vice ordförande	Lars-Erik Jutbring, Sjödalen 31	0707-95 73 75
Vice sekreterare	Roger Nilsfelt, Klövervägen 14, Floda	0727-44 52 77
Ledamöter	Dennis Börjesson, Mandolingatan 11	0701-72 62 69
	Conny Olausson, Nordostpassagen 63	0707-88 45 36
Revisorer:	Bo Svensson, Ekedalsv. 114, Frillesås	0764-73 94 15
	Göran Tengelin, Tanneskärgatan 59	031-45 91 67
Rev.suppleant:	Kent Björk, Svanehöjdsgatan 7D	0708-33 73 58
Valberedning:	Vilgot Franklin, G:a Flygplatsvägen 32C	031-56 36 27
	Dennis Börjesson, Mandolingatan 11	0701-72 62 69

Lokalförestandare: Utses av styrelsen

Tidningskommitten:

Roger Nilsfelt, Klövervägen 14, Floda	0727-44 52 77
Claes-Göran Olsson, Orkestergatan 17	0707-72 51 29
Owe Persson, Olstorps Byväg 7, Stenkullen	0761-19 54 23
Jan Söder, Fagaredsliden 17, Lindome	0735-46 98 90
Roger Yngve, Orkestergatan 25	0703-60 78 49

Arkivgruppen

Lars Bogren	0705-62 88 13
Roger Nilsfelt	0727-44 52 77
Owe Persson	0761-19 54 23
Lennart Ståhlgren	0708-91 02 85

GAMLA MASTHUGGSPÖJKARS TIDNING

Ansvarig utgivare
Claes-Göran Olsson

Tryck: Silanders grafiska

Utkommer varje år i november.

Lokal: Pölgatan
Telefon exp: 031-24 88 87

Postadress: Allmänna Vägen 8
414 60 Göteborg

Postgiro: 24 05 70-2

Mailadress:
masthuggspojkarna@telia.com

Hemsida:
www.masthuggspojkarna.se

Tidningskommitten

Roger Nilsfelt
Claes-Göran Olsson
Owe Persson
Jan Söder
Roger Yngve

Preliminärt vårprogram 2024

Eftersom det ännu är oklart hur länge vi kan behålla vår lokal har vi inte kunnat fastställa något program för våren. Allteftersom läget klarnar kommer vi att meddela detta på vår hemsida, **www.masthuggspojkarna.se**. De som har lämnat oss sin mejladress kommer att kunna få information via mejl.

Tills vidare fortsätter tisdagsträffarna kl.11.00 – 13.00 som vanligt.

Följande två punkter på vårprogrammet hoppas vi dock ska kunna genomföras på något sätt:

Tisdagen 16 januari

Medlemsmöte i föreningshuset kl. 11.00

Tisdagen 5 mars

Årsmöte i föreningshuset kl. 11.00. Val m.m.

*Så här såg det ut år 1940. Vi fick vår lokal i september 1970, alltså för 53 år sedan,
och nu är vi tvungna att lämna den*

Lustgårdsungar

Av Eric och John Odesjö. Från Gamla Masthuggspojkars Tidning 1982

Gatuinteriör från Paradisgatan 16 i kvarteret Lustgården. Foto från ca 1915. Originalfoto från fru Hildur Lundblad.

Att ett bostadskvarter i stadsdelen Olivedal (i Masthugget) fick namnet Lustgården och samtidigt låg vid Paradisgatan verkade som ett hån mot de människor som nödgades bo här. Fastighetens och lägenheternas standard var under all kritik. Reparationer genom värdens försorg kom mycket sällan till stånd.

Gas och elektricitet saknades, gård eller trapphus var icke upplysta. Olyckor i mörkret inträffade ofta.

Alla lägenheter bestod av ett rum och kök, med vedspis och kakelugn. Vatten fanns inne, men avloppen fungerade sällan tillfredsställande. Hyresgäster med krav skulle knappast vilja bo här. Klagomål från dessa på skötseln av fastigheterna resulterade sällan i några åtgärder. Värden -

fastighetsägaren syntes aldrig till. Det blev vicevärden som fick ta emot hyresgästernas anmärkningar. Denne svarade bara att han skulle framför önskemålen.

Den värsta plågan för hyresgästerna var ohyrn som fanns. Vägglöss, kackerlackor hotade nära nog att taga över vissa lägenheter. Men ingen åtgärd från fastighetsägaren, dessa fick klara av situationen själva, bäst de kunde.

Råttplågan i källare och ute på dassen var också besvärlig, småbarnen vågade inte gå dit på grund härav. Råttgift lades visserligen ut någon gång, men hjälpte föga.

Småpojarna hade fått veta att stadens myndigheter gynnade råttjakten med att betala 10 öre för varje råttsvans som lämnades in på ett ställe nere vid Långgatorna och detta fick dessa att sätta in en

klappjakt på odjuren. Alltid blev det något för besväret.

De flesta av våra fäder jobbade som stuveriarbetare nere vid hamnen. En och annan vid någon av verkstäderna på Hisingssidan. Alla levde under synnerligen svåra förhållanden.

Men en sak kunde vi konstatera, sammanhållningen mellan människorna här var stark. Man hjälpte varandra i besvärliga situationer, man delade det lilla man hade med någon granne. Vid sjukdom fanns alltid en hjälpende hand inom räckhåll.

Då tillökning väntades i någon familj, togs småbarnen om hand av någon granne. Till vad som kallades BB för sällan den blivande mamman. Det kostade för mycket och det hade man inte råd med.

På denna bild från 1940-talet ser vi Paradisgatan 16, de tre landshövdingshusen till höger. Foto från Garellicks bok "Göteborg före grävskeporna". Vattugatan går in till vänster.

Någon ersättning erbjöds aldrig och krävdes inte heller av den hjälpande grannen. Dessa tjänster räknades som helt naturliga.

Vad var då naturligare än att även vi ungdomar kände för varandra, som om vi voro syskon och tillhörande samma familj. Vi levde ju alla under samma svåra förhållanden. Fattigdomen präglade och märkte ju oss alla.

Den enda rikedom som kännetecknade Lustgården var det stora barnantalet. De flesta familjer bestod av fem sex ungar, ja det fanns till och med upp till tio och därutöver i några hem.

Det var vid sekelskiftet vår familj hamnade här. Tidigare hade vi bott i Bergsstigen, även där i ett rum och kök. Men vi saknade vatten inne. Detta fick hämtas vid en pump ute på gården och då det nu uppstod en chans att komma över en lägenhet med sådant inne så togs denna.

Vår familj bestod vid detta tillfälle av fyra personer, far och mor samt två pojkar. Fram till 1916 ökade syskonskaran till nio, sex pojkar och tre flickor.

Vid de första förlossningarna mamma genomgick togs vi omhand av en moster, som bodde ute vid Gårda. Hon hämtade oss och vi fick en promenad ända ut till Dämnet, där hon bodde. Hennes make, morbror John var en snäll och godmodig man, så vi skulle nog få det bra hos dem sa mamma. Nog kändes det konstigt för oss att byta hem så här, men det måste ju ske, och åt detta var inget att göra. Första natten tror jag inte vi sov en blund varken jag eller brorsan. Vi lågo och pratade om allt ett i ett.

På morgonen när morbror gick till sitt arbete serverades vi ett morgonmål. Moster var så omtänksam och rar emot oss.

Vi lovade att vara riktigt snälla och inte bråka så länge vi var hos

dem. I vanliga fall var vi nog inte så lätta att ha med att göra. Kiv och bråk var inget ovanligt oss emellan.

Efter tre fyra dagar sade hon sig skola gå hem till mamma och höra hur det stod till. Vi fick order om att vara inne och att inte öppna dörren för någon, som eventuellt knackade på. Det blev en lång väntan tyckte vi. Men slutligen stod hon i dörren. Det blev en flicka sade hon och såg så glad ut. Mor eran mår bra och snart skall ni få komma hem igen!

Vi klappade händer av förtjusning och ropade när, när moster? Om några dagar blev hennes svar, mamman eran skall bara vila upp sig lite nu.

Väntans tid är lång, men en vacker dag vart den slut. Med en av oss i vardera handen började nu en ny långpromenad, men denna gång var det allt lättare för oss tyckte vi. Det var långt till Masthugget, men det märkte vi knappast, så upptagna var vi av allt vi fick se under vägen dit.

Moster berättade om allt vi gick förbi. Hon visade oss fabrikerna efter Mölndalsån, hon talade om vad man gjorde där och vad det var för människor som arbetade vid dessa. Detta var enda gången vi som småbarn kom utanför Masthuggets gränser, så allt vi såg var nytt för oss.

Tänk här bodde folk i hus som var så höga så vi skulle inte ha vågat att titta ut i fönstren längst upp, sade vi.

Då vi så småningom kommo hem var all tröttheten borta. Mamma fick en lång kram av oss båda och

Det så kallade Kaptenshuset på Fjällgatan som byggdes ca 1900. Åtta år senare byggde man ut huset med en hörna mot Paradisgatan till höger. Man skimtar gaveln och gårdshuset på Paradisgatan 16 till höger.

därefter bad vi att få se vår syster. Bägge tyckte vi att hon var väldigt liten och undrade om hon skulle kunna bli likaså stor som oss.

Mamma bara skrattade åt våra tvivel och sade att det får ni nog snart erfara. Det fick vi också. Ty det var något i hästväg vad hon kunde skrika och gapa, både natt och dag.

Så här har väl aldrig vi gjort, frågade vi. Visst inte, sade mamma, det är bara töser som skriker på detta sätt, sade hon! Vad skulle du då med en sådan till, sade vi, hade det inte varit bättre med en pojke i stället, undrade vi.

En sak funderade vi också på, var hade mamma fått denna tös ifrån?

Svaret på dessa tankar kunde varken jag eller brorsan finna nu, det dröjde länge innan vi kommo på det klara med det.

De andra människorna på gården

Fastigheten inrymde fyra uppgångar med sex lägenheter i varje,

därtill en gårdsbyggnad med tvenne uppgångar med fyra lägenheter. Alla på ett rum och kök. Lägenhetsytorna mellan 25 à 30 kvadratmeter. El, ljus och gas saknades. Köksspis eller fotogenkök fick vi koka vår mat på. Kakelugnen i rummet var den enda värmekällan där. Trapphusen saknade dörr neråt källaren varför stanken från denna kändes i hela uppgången

Då fastigheten hade nummer sexton Paradisgatan och låg i kvarteret Lustgården så skulle man av namnet att döma kunna tro att det var ett himmelrike att bo här, men hur var det?

Förutom alla de sanitära olägenheterna som alltså fanns här och bekymren för dessa, så grinade fattigdomen i varje mans och kvinnas ansikte. Alla levde under synnerligen svåra omständigheter. Sjukdomar på grund av svält och umbäranden härjade i de flesta familjerna. Arbetslöshet

gjorde sitt till för att vi alla skulle komma i kläm.

Inte en månad gick utan att någon familj vräktes från bostaden på grund av bristande förmåga att betala hyran. Kamrater försvann, en del lyckades få bostad i någon annan del av Masthugget, andra förpassades till nödbostäderna i exercishuset. Detta som låg så långt bort som vid Heden, gjorde att vi aldrig mera såg till dem. Var de hamnade efter tiden på detta ställe, fick vi inte veta.

Vi ungdomar trodde att det var vicevärden som bestämde när någon skulle vräkas och därför hatade vi denne. Behövde han vara så kitslig frågade vi oss.

Vi undrade också vad som kunde vara anledningen till att en del av fäderna satt hemma på dagarna och inget gjorde, medan andra gick till sitt arbete varje dag. Vi

begrep inte att jobbet vid hamnen var ett säsongsbetonat arbete, med fullt jobb då båtar kom in och med arbetslöshet då sådana saknades vid kajerna. Detta medförde stora bekymmer vad ekonomin beträffar. Svälten grinade i mångens ansikte. Kläderna fick slitas på så länge trasorna kunde hållas ihop. Hyran måste betalas senast den andre i varje månad. Skedde inte det var det en uppsägning på gång.

Jag minns fru Johansson i fjärde uppgången, hur hon kämpade för att få ihop de tretton kronor, som skulle ut för månadens hyra. Hon gick från dörr till dörr och talade om sina bekymmer. Av en och annan fick hon en liten slant till hjälp och vad som fattades till hyran släppte vår underbare handlare till, då hon uppvaktade denne fram på eftermiddagen. Han var besjälad av en stor hjälpsamhet mot de fattiga i vårt hus. Kredit lämnades till dem han kände. Därför ville alla kunderna göra rätt för sig även om det ibland kunde dröja.

Vår egen far hade också ett säsongsbetonat yrke. Han var byggnadsarbetare och hade därför oftast fullt med arbete sommar och höst. Men på vintern var han för det mesta arbetslös. Ofta sökte han då jobb i fiskhamnen och hjälpte till att lossa de båtar som kom in. Detta var inte bara ett dagsjobb, även nätterna togs i anspråk, när så behövdes.

Vi hade en mamma som kunde hushålla. Under de tider då far hade fullt med arbete sparade hon på mat och kläder för att få möjlighet att klara även de svåra vintermånaderna. Hyresbetalningarna skötte hon perfekt, vi var aldrig i farozonen till att bli uppsagda. Något snobberi i fråga om kläder fanns aldrig utrymme för. Vi liksom de flesta av gårdens

Detta hus låg i hörnet av Paradisgatan och Fjällgatan fram till mitten av 1930-talet då det revs för att ge plats åt stenhuset med Mobergs järnhandel i bottenvåningen.

ungar gick klädda på ett sätt som nutidens ungdomar knappast skulle kunna tänka sig vore möjligt.

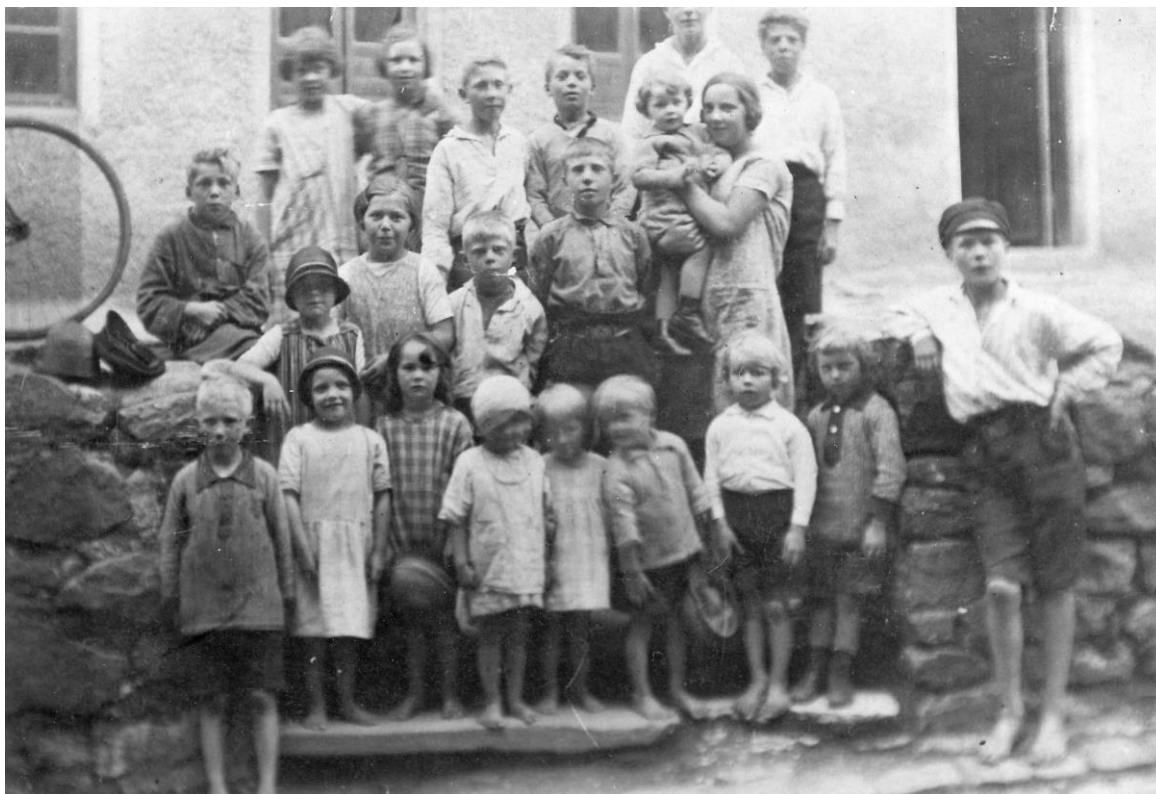
Skodon av läder saknade vi alla tidtals. Det var trätofflor, som fick ersätta skor eller känger under vintermånaderna. Vår sommar och höst gick vi alla barfotade. Det var ingen skillnad i detta avseende på pojkar eller flickor. Allt vad vi hade på oss präglade den fattigdom under vilken vi levde.

Några finkläder för söndagarna vet jag ingen som hade. Yngre syskon fick alltid ärva vad de äldre växt ifrån, antingen det var under- eller ytterplagg. Först när det var absolut omöjligt att reparera dem kasserades de. Det var ett ständigt bekymmer för våra föräldrar att skaffa nytt.

Jag förstår än idag inte hur vår egen mor bar sig åt, men hon sydde om gamla kläder, som pappa lagt av, till byxor och kjolar åt oss. Hon köpte realisationstyger och gjorde skjortor till oss pojkar och blusar åt töserna. Aldrig behövde vi frysa.

En del av familjerna i gården lyckades få, vad vi kallade, bracke-hjälp till kläder åt sina barn. Denna bestod bland annat i skobeklädnad – trätofflor, samt byxor och blus. Enligt dessa barns mening var enda felet med dessa plagg, att de voro tillverkade av ett tyg, som tydligt angav att det var en gåva från fattigvården vederbörande gick med. Alla kunde konstatera att det var fråga om brackekläder. Det var inte många som frivilligt gick med dylika plagg. Det var ett djäkla liv en dag då mamman tvingade på Evert vad hon hämtat på byrån, där man delade ut dessa plagg. Evert skrek och gormade som en besatt, jag vill inte ta dem på mig, nej jag gör det inte, gapade han. Mamman hotade och skrek även hon, men den som segrade var allt Evert. Han kom ut i sina gamla trasiga paltor och vart tydligen nöjd med dessa.

Modern gav upp, brackekläderna skänkte hon till en annan liten grabb, som inte var så nogräknad som hennes egen.

Här är ytterligare en bild med barn på Paradisgatan 16, troligtvis från den tid då berättelsen utspelas.

Rikedomen i Paradiset

Den enda rikedom som fanns här var barnen. Hur man fick plats i de små lägenheterna är för mig en gåta. Vår syskonskara hade nu utökats med ännu en flicka och därmed var vi nu fyra små i vår familj. Detta tyckte våra lekkamrater var underbart, tänk vad gott om plats ni har sade en liten lekkamrat till oss. Kan inte jag få ligga hos er en natt? Jo gärna sade vår mor, men bara om du får för din mamma. Detta tillstånd utverkades i en hast och vi hade nu en främmande som nattgäst. Det var särskilt en liten flicka vars mor var bagerska och som började sitt jobb mitt i natten som titt och tätt bad att få vara hos oss, vi tyckte alla det var synd om henne. Hon ville inte vara ensam sade hon. Detta förstod vi också och hon blev under långa tider vår ständiga nattgäst.

Härigenom vart vi för det mesta fem ungar, som lekte och härjade

i vårt hem, särskilt då det var regnigt eller kallt ute kunde det vara ett förskräckligt liv. Men när kvällen kom och pappa anlant var det bäst för oss att taga det lugnt. Han hade oftast gått hemifrån vid sextiden på morgonen och nu när han kom åter på kvällen ville han ha det tyst och lugnt. Senast klockan åtta skulle vi alla vara i säng.

En interiörbild från Paradisgatan 16

Detta gällde antingen det var vinter eller sommar. Jag och brorsan som nått den aktningsvärda åldern av sju och fem år tyckte allt att gubben var ogin genom att tvinga oss i bädd så tidigt.

Men inga böner hjälpte, ni vet vad jag har sagt, sade han bara. Även flera av våra lekkamrater voro också utsatta för samma bestämmelser. Var vi än höllo hus ute på gatorna, så stormade vi hemåt då klockan närmade sig sju. Tiden kontrollerade vi på Fjällskolans skolklocka eller på Oscar Fredriksskyrkans tornur.

Fars bestämmelser vågade vi aldrig nonchalera.

Alla av Lustgårdens fäder måste upp i ottan och därför var vi inte ensamma om att få bryta lekarna och storma hemåt då tiden var inne.

Redigerat av Roger Nilsfelt

En vandring genom Masthugget

Det finns inte så många kvar som minns det gamla Masthugget som revs i mitten av sextiotalet. Man måste vara pensionär för att ens ha diffusa minnen därifrån. I den här artikeln tänkte jag beskriva en liten promenad genom en del av Masthugget som det var på femtio- och sextiotalet. Vi börjar promenaden nere på Masthuggstorget och promenerar sakta uppför backarna

På denna delförstoring av ett vykort ser vi hästarna längst ner

På femtiotalet stod det fortfarande en rad hästar längst ner på Masthuggstorget på lördagarna. Då var det torghandel på torget och bönderna kom körande med häst och vagn från Hisingen och andra ställen och sålde sina varor på torget. Hästarna stod i en inhägnad längst ner och hade tornistrar med hö hängande om halsen så att de hade att äta. Längre tillbaka i tiden stod hästarna bredvid de olika stånden där bönderna stod och sålde, men så skärptes kraven på hygien och hästarna fick placeras längst ner. På torget såldes potatis och grönsaker och blommor från de olika stån-

Saluhallen på Masthuggstorget

den och längst upp på torget fanns saluhallen där man sålde mjölk och smör och kött och andra varor, och där fanns även ett konditori. Bakom saluhallen fanns ett mindre torg där man sålde fisk. Och där bakom

Bakom saluhallen låg fisktorget

började själva gamla Masthugget med alla sina branta backar. (Ja rent formellt var det Långgatorna och hamnen som utgjorde stadsdelen Masthugget – uppe på berget låg stadsdelarna Stigberget och Olivedal. Men oftast tänkte man nog främst på de gamla trähusen uppe på berget när man talade om Masthugget).

Rangströmsliden

Alldeles bakom saluhallen kunde man gå upp för Rangströmsliden, som tidigare var huvudvägen in i Masthugget. Där låg trottoaren på vänster sida utefter husen, och trottoaren bestod av ett antal långsmala trappor, åsnetrappor. Dessa var ungefär ett och ett halvt steg långa, så att man liksom haltade när man

*Carl M. Olssons fotoateljé.
Foto Carl M. Olsson ca 1900*

gick upp för dem. Själva gatan var belagd med en slags långsmala gatstenar med den smala sidan uppåt, så att det skulle bli ordentligt med fäste för hästar och bilar. Till höger om backen låg en stor trädgård, Rangströmska trädgården, Det var staketet runtom och halvvägs upp i backen, innanför staketet, låg ett litet vackert hus med spetsigt tak. Det var en gång i tiden fotograf Carl M Olssons fotoateljé. Carl M Olsson var en känd fotograf i Göteborg som startade ateljén 1886. När man gått upp för hela gatan kom man till Klamparegatan och svängde man till höger på den så gick man förbi en gammal kåk, Klamparegatan 21, där Sonya Hedenbratt bodde ett tag. Hon var född på Fjällgatan 16 och är väl en av Masthuggets få kändis-

Klamparegatan ovanför Rangströmsliden. I det lilla huset i mitten bodde ett tag Sonya Hedenbratt. Foto: Otto Thulin 1938.

sar. En annan kändis är Tommy Berggren som växte upp på Sjömansgatan 16. (Lasse Cronér's pappa växte upp på Eldaregatan). Från Klamparegatan 21 fortsätter vi i tankarna västerut och passerar strax Hobergs Trappor som ligger på vänster sida. Dessa trappor utplånades tillsammans med allt annat i Masthugget under rivningarna på sextiotalet, men namnet Hobergs Trappor finns fortfarande kvar. Det är dock några helt andra trappor som ligger en bit längre bort.

Hobergs Trappor

Vi promenerar vidare västerut längs Klamparegatan och kommer fram till Mattssonsliden. Det var en annan gata med åsnetrappor på trottoaren. Där kunde man svänga till vänster och fortsätta en bit upp och sedan svänga till höger igen, tills man kom till Klamparegatan 27. Där bodde en av vår förenings medlemmar som hette Lars Alfredsson, som har skrivit många artiklar i vår tidning. Porten till Klamparegatan 27 är

Mattssonsliden med Klamparegatan till vänster.

Klamparegatan 27

dessutom känd för att här utspelades några scener i Ingmar Bergmans film Hamnstad från 1948.

Masthuggsliden. Foto Lisette Rothelius 1960

Ungefär på andra sidan gatan började Masthuggsliden, en annan lång brant backe som också den hade åsnetrappor. Men där går vi inte upp nu, utan vi fortsätter en bit bort till Klamparegatan 34. Det var en spännande gård att gå in på. När man kom in på gården fanns det till höger en hög mur, tre våningar hög. Och uppför den gick en trappa i sick-sack. Däruppe hamnade man på en gårdsavsats som låg på bottenvåningen till gårdshuset och därinne i trapphuset var det fortfarande tre våningar att gå för dem som bodde högst upp så för dem var det nästan som att bo i ett sexvåningshus. Men man kunde också gå rakt igenom huset och kom då ut på trapporna på Johannes Kyrkogata. Det var vanliga trappor, som ledde vidare upp i Masthugget. Dessa trappor finns faktiskt kvar

Gården på Klamparegatan 34.

Bild från Sven Hallbert

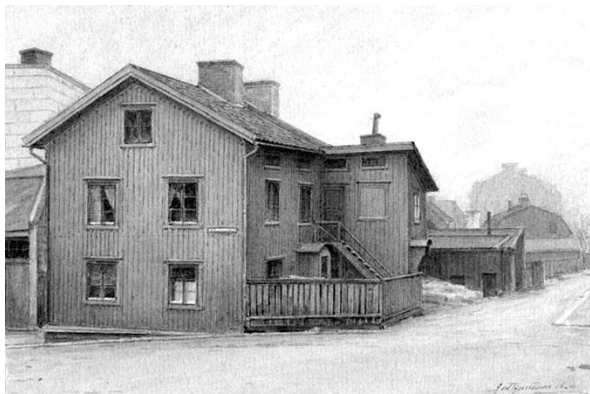
örörda – en av de få saker som fortfarande finns kvar av Gamla Masthugget. Men de heter numera Hobergs Trappor.

Här kunde man vika av åt vänster och fortsätta upp för trapporna och vidare en bit upp för Johannes Kyrkogata där den korsade Skepparegatan. Då kom man fram till en slags ödetomt med lite stenbumlingar och ogräs. Där hade tidigare legat ett hus som revs på 30-talet. När huset låg kvar kallades det Spökhuset. Enligt uppgift kom namnet av att det sägs ha varit en död

Trapporna på Johannes Kyrkogata. Foto Henry Westerberg

kvinna som spökade där. Det har kommit fram på senare tid att det ett tag bodde en piga där som hette Elizabeth Gustafsson och som kom från Torslanda. Hon emigrerade senare till London där hon gifte sig och fick namnet Elizabeth Stride. Men så blev hon prostituerad, och blev Jack the Rippers tredje offer. Det finns en artikel om henne i Gamla Masthuggspojkars Tidning 2017.

Spöket i hörnet av Skepparegatan/Johannes Kyrkogata. Akvarell Axel Hartman

På bilden ovan står vi och tittar österut mot Spöket. Huset revs som sagt på 30-talet och tomten förblev en rivningstomt. Om man stod på rivningstomten trettio år senare och tittade mot väster såg det ut som på nedanstående bild.

Utsikt mot väster 1965 från den plats där Spöket stod.

Men nu vänder vi oss helt om mot öster. Om vi fortsatte vår promenad österut längs Skepparegatan såg vi till vänster ett stort obebyggt område som kallades trädgården. Där låg det tidigare ett antal äldre kåkar som revs under 30- och 40-talen. I borte änden av detta område byggde man i mitten av femtiotalet ett nytt fint hus som bland annat innehöll tvättinrättning och en stor samlingslokal och även en sjukvårdscentral för sjömän. Detta hus blev bara tio år gammalt och revs samtidigt som resten av gamla Masthugget.

Alldeles bortanför detta nybyggda hus låg ett landshövdingshus som kallades Slottet. Varför vet jag inte,

Skepparegatan 7 som byggdes i mitten av 50-talet och revs efter bara tio år

men kanske för att när det var nytt, på 1880-talet, så stack det upp ensamt, omgivet av ett stort antal äldre småhus. Man tyckte nog då att var fint som ett slott.

Slottet, på Skepparegatan 5

Höst upp på hörnet av Slottet syns ett runt vindsfönster. Genom det fönstret togs nedanstående utsiktsbild mot sydost strax innan huset skulle rivas.

Utsikt från Slottet mot sydost. Foto Henry Westerberg ca 1964

Och därmed är vår vandring slut. Kanske vandrar vi vidare någon annan gång.

Roger Nilsfelt

Fjällskolan

"Först kommer grevar och baroner sen kommer bönder och torpare" hördes när vi pojkar och flickor skulle skynda oss upp i det västra trapphuset till våra salar. Det var magister Österlindh, överlägset trängande sig ner, som med myndig och kanske lite lättsam ton hutade åt oss. Jag hade nu gått några år i skolan och denne magister var känd och hade tydligen också någon sorts roll som allmän ordningslärare på skolan.

Min första dag i "Fjället" – som vi kallade skolan – var vid höstterminens början 1948. Minnena är svaga men min mamma följde med från Bangatan 64 uppför Fjällbacken eller "Kleva". Fjällgatan anlades 1883 och namnet anses att på ett romantiskt sätt beskriva gatans branta stigning då den passerade en hög bergknalle.

Jag – nästan sex år – hade ju aldrig hittat dit själv. Några av pojkarna och flickorna hade någon äldre närstående sittande bredvid men jag tror inte att min mamma var med in i skolsalen. En av de första uppgifterna som fröken Mårlid gav oss, var att texta en liten namnlapp för att hon i början skulle lära sig våra namn. Hon tog första namnet i födelseattesten och då fick jag ett, för mig, nästan okänt namn som jag fick dras med ett tag. Jag kunde knappt läsa eller skriva men lyckades ändå få till en

Fjällskolan ca 1911

godkänd namnlapp. Vad jag minns så förstod jag siffror rätt bra men att hantera dem var lite svårare. Matematiken inleddes med plus och minus och då var det rutade papperet en god hjälp vid uppställningen av talen. Skrivstilen vi lärde oss skulle luta enligt

lutningslinjer som fanns i de första skrivböckerna vi fick.

Efter några gånger kunde jag gå till och från skolan själv. Det var ingen lång sträcka men med dagens syn var den rätt riskfylld då jag fick se upp för biltrafiken som ändå var ganska intensiv längs skolvägen. De som minns den raka och branta "Kleva" förstår nog vad jag hade att passera varje dag. Efter att ha bara ätit mammas mat blev det annat då man skulle äta bambamat på Fjället. Lite problematiskt i början då det inte alltid var så gott. Snart stod det klart att jag inte tålde fiskrätter då det först bedömdes att jag sjåpade mig. Ibland fick man sitta kvar tills tallriken var tom.

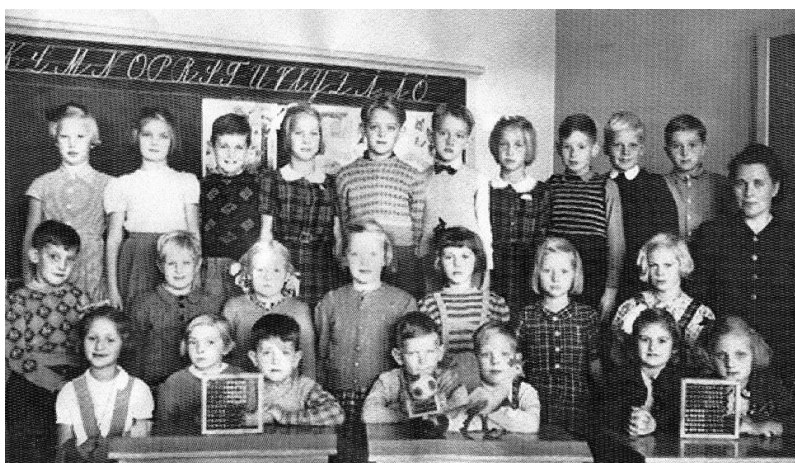
Den branta "Klevabacken" ner emot Bangatan som ingick i skolvägen under åtta år.

Vissa av kamraterna bodde väldigt nära skolan och det vara ofta de som kom försent. Själv tycktes jag komma i tid beroende på att mamma uppmanade mig att gå i god tid. Hon såg även till att man kom upp på morgonen.

Det ringde både ut och in och dessa signaler vande man sig att noga följa. Elevtoaletterna nåddes från skolgården. Själv var jag van vid WC inne i lägenheten men det var långt ifrån alla skolkamrater hade det så. Det var spännande med det – som jag redan då fattade – gamla skolhuset. Särskilt trappstegen med spår av allt möjligt som bläckfiskar, ortoceratiter heter det visst.

Vi fick gå igenom hälsokontroll hos sköterskemottagningen på Oscar Fredriksskolan där vi även ett par gånger i månaden fick tvätta oss ordentlig under en barsk baderskas överinseende eftersom många likt mig saknade bad hemma.

Tredje läsåret inleddes med en ny klassindelning där pojkar och flickor skildes åt. Nu var det för mig bara pojkar och en manlig lärare i klassen. Magister Leif H Nilsson verkade vara kring 50 men i själva verket var han nog

Sigrid Mårild: 1948 - 1949

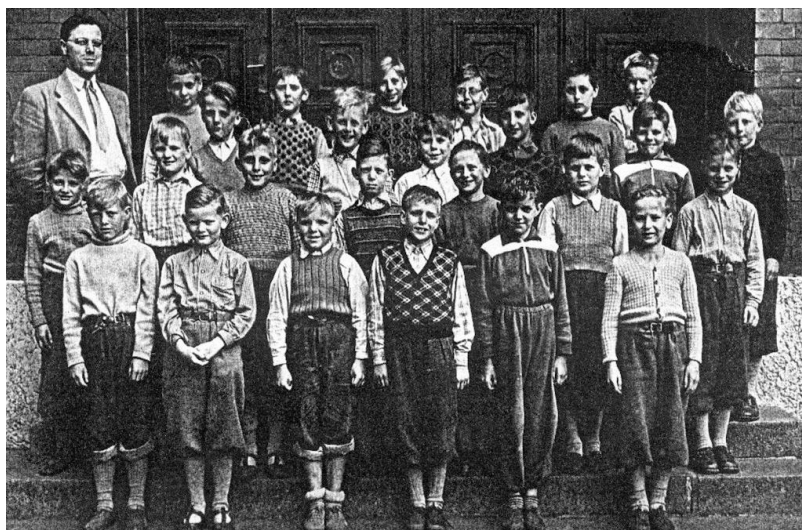
runt 30 år - alltid med ljus gröngrå kostym, vit skjorta och slips.

Han var även vår gymnastiklärare där han visade vighet då han i kostym, slips och läderskor, snabbt längs ett rep kunde tas sig upp till taket i den höga gymnastiksalen.

Nu blev det också slöjd, syslöjd hos fröken Judit Netzler på vinden – endast takfönster. Trä – Samuelsson och metall Hermansson i bottenvåningen. På äldre dagar värdesätter jag syslöjden då man ibland behöver sy i knappar och stoppa strumpor. Jag fick börja i träslöjden där man lärde sig hyvla och använda stämjärn och dessutom limma med något slags lim gjort av kokade kohorn. Jag lyckades snacka till mig ett byte till

metallslöjden och där trivdes jag bra då jag gillade maskiner och motorer. Hermansson hade en encylindrig inombordsmotor som skulle renoveras och där blev jag lite inblandad. Jag råkade känna till en bilskrot på Sänkverksgatan där jag trodde man kunde finna en mässingsfjäder som behövdes. Jag minns inte hur det gick men jag lyckades bygga upp lite förtroende hos magistern som även försökte lära mig svetsa. Resultatet blev en s.k. "Stringbokylla" som då var ultramodern och fortfarande inne, så jag har sparat min egenhändigt tillverkade. Några timmar ägnades åt skolkök och det främsta minnet är den ungdomliga och trevliga lärarinnan. Jag var sämst på att göra såser och vet inte hur många brända kastrullbottnar jag fick göra rent.

Några gånger gjorde vi skolresor vilket kanske var det mest spännande under läsåret. De genomfördes alltid under dagtid. Finansieringen löste delvis av pappersinsamlingar vilka var vanliga på den tiden. När vi till slut fått ihop en rejäl mängd tidningsstaplar bak i skolsalen kom det en uppköpare och hämtade och en del av vår skolresa var betald. Vår lärare var intresserad av byggnadskultur så det blev en del kyrkor att titta på under resorna.

Leif H. Nilsson 1953

Syslöjd för fröken Judith Netzler i klass 6 1930

Österlindh 1957

C.B. Nilsson 1953

Under mina skolår så rådde skolaga – ett hemskt ord – som vår magister tillämpade med rejäla örfilar. Varför är svårt att komma ihåg men minnet är lite dystert. Förbud mot dessa tillrättavisningar infördes 1958.

Skolbyggnaden invigdes 1889 och måste ha varit ett modernt och imponerande inslag i området som då mest bestod av små trähus. Ytterväggar murade med bärande tegelsten och inre stomme av tegel kompletterade med stålbalkar i bjälklag och kring trapphusen smäckra stålpelare vilket gav ett luftigt utseende. Grundläggningen förmodas utgöra urberg. Arkitekt var Hans Hedlund som senare ritade flera märkesbyggnader i Göteborg.

Den rådande byggnadsstilen i slutet av 1800-talet var tillbakablickande. Fjällskolan blev ett exempel på nyrenässans med sina släta fasader uppdelade med profilerade gesims och kraftigt markerad takfot. I början värmdes lokalerna upp med varmluft som alstrades i källarvåningen och via vertikala kanaler nådde salarna ovanför.

Skolan var dimensionerad för cirka 1100 elever och senare tillbyggnad medgav 1700 elever. Man kan undra hur de fick plats. Möjligen fick de komma till skolan i omgångar. Tusentals pojkar och flickor i Masthugget tillbringade sina första skolår i denna byggnad.

Fjällskolan – denna som det verkar stadiga byggnad - har nu fungerat som skola i mer än 130 år. Idag efter en omfattande renovering har Fjället ca 400 elever i låg- och mellanstadiet.

Owe Persson

En tragedi vid Johannesplatsen

Jag blev kontaktad av en dam i Floda, Aina Alm, som visade mig en bild på ett gammalt sjapp i Masthuggets hamnkvarter. Det var Ainas man Oves mormors mor som ägt sjappet i slutet av 1800-talet och hon hade drabbats av ett tragiskt öde. Här är berättelsen om detta.

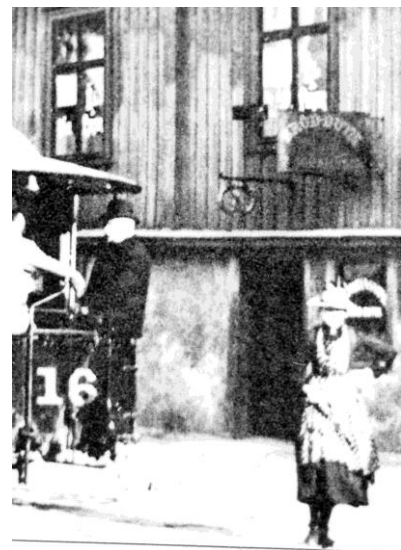

*Inga-Lena Andersson
f. Nyberg*

År 1878 gifte sig fyrtioåriga Inga-Lena Nyberg med Edvard Andersson, som var tjugonio år. De bodde till en börja med på Kungsladugårdsgatan i Majorna, och där föddes 1880 deras dotter Anna Nyberg. Familjen flyttade 1883 till ett hus vid Johannesplatsen, på Andra Långgatan 42. Pappa Edvard var sjöman och han

var oftast ute på sjön. Lägenheten vid Johannesplatsen där de bodde låg i gårdshuset, och för det mesta bodde mamma Inga-Lena och Anna där ensamma, tillsammans med Annas två äldre bröder. För att försörja sig hade Inga-Lena ända sen början 1870-talet ett sjapp nere i hamnen, ungefär vid nuvarande Johannesplatsen. På fotot nedan ser vi sjappet längst till höger vid krysset. Under sjappet syns en stång med en kringla, vilket verkar vara en skylt från ett bageri. En liknande kringla sticker ut från Styverns hus på bilden till höger. Det skulle i så fall betyda att sjappet låg nånstans på gräsmattan framför nuvarande Amerikahuset. På en målning av Ludvig Messman från 1870-talet ser vi Johanneskyrkan, Styverns krog och en liten kiosk som sannolikt är Inga-Lenas sjapp.

Inga-Lenas dotterdotter Anna-Lisa berättar följande om sin mormor. ”I sjappet tillagade mormor och sålde mat. Det var pannkakor, köttbullar

*Styverns krog, med bageriet i
bottenvåningen*

och fläsk som serverades med svagdricka i stora vita muggar. Kunderna var mest de som arbetade i hamnen samt sjömän, som var hungriga på hemlagat när de kom iland, efter att i månader ha varit hänvisade till ensidig kost. Tvärsöver gatan låg en krog som kallades

*Vid krysset syns sjappet på detta foto från slutet av
1800-talet*

På denna målning av Ludvig Messman från 1870-talet ser vi sjappet till vänster och Styverns krog till höger, med Johanneskyrkan i mitten

Styverns. Där utspelades många familjetragedier. Mor såg hur många kvinnor med barn stod utanför och väntade på mannen som satt därinne och söp upp de fattiga slantarna de skulle ha till mat och hyra. Då vintern kom kunde mormor inte stå i det

kalla sjappet, så då fick hon stänga och öppnade när det blev mildare väder”.

Någon som inte var glad åt sjappet var dottern Anna. Hon var tvungen att hjälpa till med maten och försäljningen i sjappet. Det fanns ingen tid

till skolgång och lekar, det blev aftonskola några gånger i veckan. Anna har berättat att hennes mamma Inga-Lena var mycket sträng. Hon kom från ett så kallat burget hem på landet. Hon hade med sig från hemmet vad som behövdes av hemvävda lakan och dukar med mera. Sådant som kunde vara bra att ha när Anna skulle bilda hem. Men därav blev intet.

Det var vintern år 1900. Anna och hennes goda vän Jenny hade varit uppe i Masthuggets församlingshem. Anna kände sig orolig men hon kunde inte förklara för Jenny vad det var men hon ville gå hem. De gick backarna ner, och när de närmade sig Johannesplatsen fick de höra brandkårens klämtande klockor och hästarnas snabba fart. Anna blev stående – hon kände på sig att något fruktansvärt hade hänt. Det var i deras hus det brann, i det låga tvåvåningshuset där de hade en tvårummare.

Anna ville gå in men hon motades bort av brandmän och poliser, hennes mamma var död. Anna försökte rädda något men hon förstod att mycket hade blivit plundrat i hemmet. Hennes pappa Edvard var ute på haven nånstans och kunde ej nås.

Annas mamma brukade säga till henne ”Den dagen jag går bort står du ej på bar backe”, men det var vad hon gjorde. Vad hon hade kvar, det var kläderna hon stod i utanför sitt brunna hus. Hon har berättat att när hon skulle gå och handla fick hon stanna i köket medan mamma gick in i rummet och stängde dörren. Hon hämtade pengarna, som Anna visste var gömda på olika ställen i linneskåpet – där var banken som blev

Eldsvådor.

En kvinna innebränd.

Brandkåren allarmerades i går e. m. vid half 7-tiden. Rök hade observerats tränga ut genom taket till en envånings gårdsbyggnad af trä i huset nr 54 Andra Långgatan.

Då brandkåren anlände till stället, märkte man egentligen intet; men manskapet gaf sig upp på vinden, därifrån röken setts uttränga. Under tiden öppnade man dörrarna till byggnadens lägenhet. Lågorna slog då ut dels genom dörren och dels åt vinden genom en lufttrumma, så att brandmanskapet hals öfver hufvud måste begifva sig ned från vinden. Efter en stund var man, tack vare det raskt bedrifna släckningsarbetet, herre öfver elden.

När man kom in i boningslägenheten, fann man en gammal kvinna liggande svårt bränd samt död vid sidan af en i rummet varande säng.

Den döda kvinnan var 62-åriga hustrun Helena Andersson, som sedan en tid var sängliggande sjuk. Tillsammans med sina två vuxna barn, däraf en 18-årig son, bodde hon i lägenheten i fråga. Båda barnen voro vid tillfället ute. Sonen hade sist gått hemifrån, omkring en half timma förr än man varnade elden. Innan han gick ut hade han tändt en lampa och på något föremål ställt densamma vid moderns säng. Det är antagligt att lampan antingen exploderat eller af hustru Andersson slagits omkull och därvid förorsakat elden.

Huset, som förut varit brygghus, skadades obetydligt liksom ock boningslägenheten.

Artikel i GP den 12 februari 1900.

Kopparsaker som behövdes vid arbetet i sjappet, och som inköptes hos Aron Berg efter branden. Dessa finns förvarade i ett arkiv i Gathenhielska reservatet.

Thorvald och Anna Alm i sin lägenhet vid Vegagatan 28.

lågornas rov. Allt som hade tjänats ihop under de slitsamma åren med matlagning i detta kalla och torftiga ställe, för att sparas till ålderns höst, det var borta. Tidningarna i Göteborg skrev om branden, och den nämndes också i många andra tidningar runt om i landet.

Där stod den tjugofåriga Anna utan hem, vart skulle hon ta vägen? Det blev till Ölvägen, i nuvarande Gathenhielska reservatet. Där bodde Maja-Lena Eriksdotter, i det

hus som kallas Stora Klämman, med sin son Thorvald. Maja-Lena ordnade så att Anna fick flytta in i ett hus nära Stora Klämman tillsammans med sin pappa. Allt de ägde hade ju brunnit upp så de måste köpa nytt. Bland annat köpte de tre stycken kopparbunkar på Aron Bergs järnhandel på Masthuggstorget, och dessa finns bevarade än idag. Det gick trots allt bra för Anna i fortsättningen. Efter att hennes mamma gått bort tog Anna över arbetet med sjappet och behövde

kopparbunkarna till detta. Anna gifte sig 1904 med Thorvald Alm, sonen till Maja-Lena Eriksdotter i Stora Klämman. Anna och Thorvald flyttade till en lägenhet på Vegagatan 28. Där föddes 1908 deras dotter Anna-Lisa Alm, som så småningom skrev ner en berättelse om sin familjs historia. Det är från denna berättelse jag fått materialet till artikeln.

Roger Nilselfelt

Ölvägen med Stora Klämman uppe till vänster, där Anna träffade sin man Thorvald..